

NYUGAT-SZAHARA MAGYAR SZEMMEL INTERJÚ SZÁRAZ GYÖRGY VEZÉRŐRNAGGYAL

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: BESENYŐ JÁNOS

Abban, hogy a katonai pályát választotta, nagyban befolyásolta édesapja, aki a nyíregyházi dandár parancsnoka volt, majd 1965-ben szolgálatteljesítés közben életét vesztette. A sikeres érettségi után 1964-ben jelentkezett a tiszti iskolára, a vegyi védelmi szakra, amit 1968-ban sikeresen elvégzett. Első tiszti beosztását a Katonai Felderítő Hivatal elődjénél, a 2. Csoportfőnökségen kezdte, ahol szinte azonnal beiskolázták nyelvet tanulni, valamint elvégzett egy két éves szakmai tanfolyamot. 1977-ben elvégezte a Katonai Akadémiát, és ezzel párhuzamosan 1979-ben diplomát szerzett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem külkereskedelmi szakán. 1972-ben francia, 1981-ben olasz, 1984-ben pedig angol felsőfokú nyelvvizsgát szerzett. 1986-ig különböző beosztásokban dolgozott a 2. csoportfőnökségen, közben két évet Brüsszelben a katonai attasé titkáráként, négy évet pedig Szíriában katonai és légügyi attaséként töltött. 1992-től ismét Brüsszelben szolgál véderő attaséként, ahol Hollandia, Dánia és Luxemburg is hozzátartozott. 1996-ban a Honvédelmi Minisztériumban került osztályvezetőnek, majd 1997. február 1-jétől a Honvédelmi Minisztérium Nemzetközi és Együttműködési Főosztályának a vezetőjének nevezték ki és 1998-ban dandártábornokká léptették elő. 2000. januártól 2001 júniusáig a Kínai Köztársaságban és Dél-Koreai Köztársaságban véderő attaséként szolgált, majd 2001-től ismét a Nemzetközi Főosztályt vezette. 2002-ben előléptették vezérőrnaggyá valamint megpályázta az ENSZ nyugat-szaharai missziójának parancsnoki beosztását, amit azután három éven keresztül töltött be. 2005-ben hazatérése után nyugdíjba helyezték.

Hogyan jött a lehetőség, hogy Nyugat-Szaharába utazhass, ráadásul a művelet katonai parancsnokaként?

2002 elején, egy volt kollégám Papp István alezredes – azt hiszem, ismert név a közvélemény számára –, éppen New Yorkban, az ENSZ Békeműveleti Igazgatóságán dolgozott, és felhívott telefonon, hogy azon a nyáron, váltás lesz a MINURSO katonai kontingensének parancsnoki posztján. Jelezte, hogy a tervek szerint Magyarországot felkérlik, hogy vegyen részt a pályázaton, azaz jelöljön egy olyan tábornoki rendfokozatú személyt, aki jelentős katonai és nemzetközi tapasztalattal bír. Megkérdezte, van-e kedvem beadni egy pályázatot erre a beosztásra? Pozitív válaszom

eredményeként az ENSZ felkért négy országot, Magyarországot, Uruguayt, Thaiföldet és Portugáliát, hogy jelöljön egy arra alkalmas személyt a katonai parancsnoki – Force Commander – beosztásra. A Külügyminisztérium útján aztán megérkezett a Honvédelmi Minisztériumba a felkérés, ahol hamarosan kiderült, hogy a beosztás kívánalmainak rajtam kívül más nem felel meg. Amikor megkérdeztek, jeleztem, hogy szívesen jelentkeznék, de előtte egyeztetnem kellett a Minisztérium akkori vezetőivel, mivel a pályázatomban két sarkalatos pontja volt, ami nem rajtam és nem is az ENSZ-en múlt. Az egyik, hogy a kinti beosztás vezérőrnagyi – én pedig akkor csak dandártábornok voltam –, tehát vezérőrnagyi előléptetés szükségeltetik hozzá. A másik fontos kérdés az volt, hogy én 2002-ben töltöttem be az 55. évemet, így az akkori törvények szerint szolgálathosszabbítást kellett kérnem. Ha ezek közül bármelyiket elutasították volna, akkor a pályázatot be se adhattam volna. A válasz azonban pozitív volt. A miniszter úr jelezte, amennyiben a pályázatot megnyerem, mind a kettő kérésre megkapom a jóváhagyást.

Hogyan bonyolították le a pályázatot?

Március első felében angol és francia nyelvű telefoninterjút készítettek velem – mert többek között ez is követelmény volt – a korábbi külszolgálati tapasztalataimról, vezetői beosztásaimról, katonai múltamról, illetve arról, hogy miért pályáztam meg a beosztást. A sikeres interjú után március végén ki kellett utaznom New Yorkba, az ENSZ központjába, ahol egy napon keresztül legalább 10-12 emberrel beszéltem.

Beszéltünk a pályafutásomról, elképzeléseimről, külszolgálatokról, mindenféle témáról, de voltak teljesen magánjellegű, teljesen családi témák is, valamint nemzetközi joggal, politikával, gazdasággal kapcsolatos és számtalan más, egyéb kérdések is. A nap végén azzal bocsátottak el, hogy majd értesíteni fognak. Ekkor hazajöttem, és bízva a legjobbakban váraкоztam a válaszukra. Júniusban megérkezett az ENSZ felkérése, mivel az én pályázatomat fogadták el. Egyben jelezték, számoljak arra, hogy augusztus 7-én már ki kell utazzak Nyugat-Szaharába.

▲ Száraz György vezérőrnagy

Itthon mi történt ezek után?

Gyakorlatilag addigra már megtörtént a vezérőrnaggyá történő előléptetésem – úgy látszik már tudtak valamit –, és három évvel meghosszabbították a szolgálati időmet. A következő lépésként július végén ismételen ki kellett utaznom New Yorkba egy hétre, ahol ez idő alatt mindenféle előadásokat, tájékoztatókat kaptam a területről, az ott végzendő munkáról és sok egyébről. Ez volt az ENSZ által szervezett, személyre szabott felkészítés, amely egy hétig tartott, a végén megkötöttük az egy évre szóló szerződést. Ezután hazautaztam, majd összepakoltam, és készültem a kiutazásra. Egyébként a korábbi beosztásomból csak az utolsó pillanatban, augusztus 1-jén mentettek fel, majd augusztus 7-én kiutaztam Nyugat-Szahara központjába, Laayounba.

Volt-e itthon bármilyen felkészítésed a misszióval kapcsolatosan? Ezt különösen azért kérdezem, mert a Honvédségnek akkor már 2000 óta egy 7 fős kontingense szolgált kinn.

Külön felkészítést a Honvédség részéről nem kaptam, és nem is valószínű, hogy többet tudtak volna a műveletről, mint az azt működtető ENSZ. Ennek ellenére megkerestem több olyan rendőrt és katonát is, akik már szolgáltak kinn és árnyaltabbá tették számomra a Világszervezettől kapott információkat. Az egyik ilyen személy Tószegi Lajos r. ezredes volt, aki nem csak, hogy tagja volt a MINURSO műveletbe 1995-ben kiküldött rendőri kontingensnek, de 2000-ben az utolsó magyar rendőrként hagyta el Nyugat-Szaharát. Hihetetlen mennyiségű információval rendelkezett a területről, amit készségesen megosztott velem. De szintén sokat segített az Őrezred akkori parancsnokhelyettese, Talpas László alezredes és más magyar katonák is, akik akkoriban jöttek haza a misszióból. Ekkora viszonylag világos képem alakult ki Nyugat-Szaharáról és az ENSZ ottani tevékenységéről.

Mit tudtal meg a területről, milyen helyzet alakult ki az érkezésed előtt?

Eredetileg a gyéren lakott területen főként nomád berber és arab törzsek éltek függetlenül egészen addig, amíg az első spanyol telepések meg nem érkeztek és lassan elkezdtek meghódítani az addig senkihez sem tartozó Nyugat-Szaharát. Az akkori spanyol gyarmat határait a szintén gyarmattartó nagyhatalomnak számító Franciaország és a területet elfoglaló spanyolok közötti szerződések szavatolták (1900, 1904 és 1912). Ezeket a határokat tekintik a jelenlegi nemzetközi határoknak is. A területet a spanyol azonban csak az 1930-as évek végére tudták csak elfoglalni (részben francia segítséggel), egészen addig azt a gyarmatosítók ellen harcoló saharávi törzsek uralták. Az 1970-es évekre ténylegesen is megszilárdult a spanyolok hatalma, akik a nemzetközi nyomásra, megkezdték a terület dekolonializálását, amelyből az önrendelkezést eldöntő népszavazás után, független, de a spanyolokkal szoros szövetségben álló államot kívántak létrehozni. Ez azonban nem volt egyszerű, mivel az 1956-ban függetlenné vált Marokkói Királyság szintén jogot formált az akkori Spanyol-Szahara teljes területére. Ugyanakkor a helyiek is létrehozták a saját politikai szervezetüket a Polisariot (Frente Popular para la Liberacion de Saguia el Hamra y Rio de Oro), amely a lakosság önrendelkezési jogáért, a terület függetlenségéért

küzdött. A szervezetet a nemzetközi közvélemény is elismerte, sőt az összes nemzetközi fórumon az önrendelkezést támogatták, a marokkói területi követelésekkel szemben.

Azonban a spanyolok képtelenek voltak megadni az önrendelkezési jogot korábbi gyarmatuknak, mivel a Francisco Franco halála körüli hatalmi harc kötötte le a figyelmüket, amit a marokkóiak kihasználva, egy „békés” demonstrációval – Zöld Menet – és némi zsarolással kikényszerítették a Madridi Szerződést, amely Nyugat-Szaharát felosztotta a szomszédos Marokkó és Mauritánia között. 1975-ben a szerződés megkötése után Spanyolország a közigazgatást átadta az új gyarmatosítóknak, majd végleg elhagyta Nyugat-Szaharát. Bár a helyiek megpróbálták harcolni, képtelenek voltak a marokkói és mauritániai csapatok összehangolt támadását megállítani, így a szomszédos Algériába kényszerültek menekülni. Az ott felállított menekülttáborok egyikében hozták létre a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságot (SADR), amelyet először Algéria ismert el, és később további országok is ugyanezt tették. Miután a spanyol gyarmatosítók elhagyták a területet, azt azonnal megszállta a szomszédos két ország, Marokkó és Mauritánia. Tették ezt annak ellenére, hogy mind a Hágai Nemzetközi Bíróság, mind pedig az ENSZ több határozata is az öslakosok önrendelkezése mellett foglalt állást. A frissen kirobbanó konfliktus az összes környező államot érintő háborúvá vált, amelyből 1979-ben először Mauritánia szállt ki, miután a saharáviak által létrehozott Polisario mozgalom mind politikai, mind katonai téren győzelmet aratott felette. Marokkó azonban nem adta fel a korábban elfoglalt területet, ahol – a nemzetközi törvények ellenére – a saját közigazgatását is kiépítette, illetve azt sajátjaként kormányozta. A Polisario és Marokkó közötti háború – váltakozó eredményekkel – egészen 1991-ig tartott. A békekötésig a Polisario elért bizonyos katonai és diplomáciai eredményeket – pl. az Afrikai Egységsszervezet 1982-ben a tagjává fogadta stb. –, azonban a remélt függetlenséget nem voltak képesek elérni. Marokkó azonban az általa megépített erődrendszerrel és közel 160 000 katona bevetésével képes volt a terület 75-80%-t tartósan az uralma alá vonni, míg a saharáviak csak az országuk értéktelen, sivatagos részét felügyeli. A több falrendszerből álló erődítmény a marokkóiak által véglegesnek tekintett határt alkot, amely kettészakította Nyugat-Szaharát. Az elfoglalt területeken a marokkóiak jól működő közigazgatási rendszert vezettek be, míg a SADR politikai és

„Eleinte csak arról volt szó, hogy Nyugat-Szahara függetlenné válik vagy Marokkóba beolvad egy nagyfokú autonómiával, ez azonban az elmúlt húsz év során megváltozott, mára már csak a Marokkóba való integrálódásról esik szó a tárgyalásokon. A népszavazás végrehajtására létrehozott ENSZ békeművelet (MINURSO) csak a status quo-t tartotta fenn, illetve a tűzszünet megtartását ellenőrizte.”

katonai vezetése az algériai Rabuni városban működik, nem pedig a „felszabadított” területeken, ahol egyáltalán nem létezik közigazgatás.

Az ENSZ által létrehozott, 1991-ben megkötött tűzszünet ezt a helyzetet konzerválta, majd ezt követően megkezdődtek a terület későbbi sorsával kapcsolatos egyeztetések. Eleinte csak arról volt szó, hogy Nyugat-Szahara függetlenné válik vagy Marokkóba beolvad egy nagyfokú autonómiával, ez azonban az elmúlt húsz év során megváltozott, mára már csak a Marokkóba való integrálódásról esik szó a tárgyalásokon. A népszavazás végrehajtására létrehozott ENSZ békeművelet (MINURSO) csak a status quo-t tartotta fenn, illetve a tűzszünet megtartását ellenőrizte.

Jelenleg Nyugat-Szahara az egyetlen olyan gyarmatosított terület az afrikai kontinensen, amely a mai napig nem nyerte el a függetlenségét, annak ellenére, hogy a nemzetközi diplomácia közel harminc éve próbál meg valamilyen megoldást találni a terület státuszának megnyugtató rendezésével kapcsolatosan.

A megérkezésed hogy zajlott? Ki fogadott?

A repülőtéren fogadott az elődöm, Claude Buze belga vezérőrnagy, valamint a MINURSO katonai kontingensének vezetői, a parancsnokhelyettes, a törzsfőnök, az operatív hadművelési főnök, és a különböző szolgálati ág főnökök. Egy gyors bemutatkozás és megbeszélés után elmentünk a szállodába, ahol elfoglaltam a szállásomat és kipakoltam. Másnap gyakorlatilag reggeltől estig csak azzal foglalkoztam, hogy megismerjem a misszió aktuális helyzetét, majd az utána következő nap reggelén 09:00 órakor, egy katonai parádé keretében megtörtént a parancsnoki beosztás átadás-átvétele. Aznap délután a belga tábornok el is hagyta a misszió területét, ahol onnantól kezdve az összes katonai megfigyelő parancsnoka lettem. Gyakorlatilag két nap alatt vettem át egy 11 Magyarországnyi területen működő békefenntartó missziót.

Mit örököltél elődödtől?

Ez valójában egy bejáratott, közepes méretű misszió volt, ahol 1991 óta működik az ENSZ megfigyelők katonai kontingense. Nem volt tehát olyan helyzet, hogy nekem nagy változtatásokat kellett volna végrehajtanom. Azt azonban rövid idő alatt megtapasztaltam, hogy nagyon sok volt az elavult technika, nem volt tökéletes a táborokban a békefenntartók elhelyezése, és volt jó néhány olyan jelenség, amit inkább feledékenységnek, mint hanyagságnak tudhattam be. Pl. nem volt evakuációs terv, bár megvoltak a különböző anyagok, de azok nem voltak rendszerezve, így a használhatóságuk kétséges volt. Az első félévemet annak szenteltem, hogy ezeket a hiányosságokat felszámoljam. Elkészítettük az új evakuációs tervet, a művelési terveket, a szolgálati, munkaköri leírásokat, valamint a misszió életét szabályozó okmányokat. Szerencsém volt, mivel nem csak a parancsnokságon szolgáló katonák voltak partnereim a változtatások bevezetésében, de az amerikai Lacy Swing úr is, aki az ENSZ főtitkár különleges megbízottjaként a misszió irányításáért felelt. Ő volt a közvetlen főnököm. Az első évet gyakorlatilag vele együtt töltöttem, és nagyon sokat tanultam tőle. Őt azonban egy év után áthelyezték Kongóba, az ottani misz-

szió (MONUC) vezetését bízták rá. Ez után megkezdtük a táborokban, az ott élő békefenntartók munka-és életkörülményeinek javítását. Ezek közé tartozott például – abban az időben! – az internetkapcsolat biztosítása is, mivel a sivatagi, elhagyott táborokban a tűzszünet betartatását ellenőrző katonák számára biztosítani szerettem volna a kapcsolattartás lehetőségét a családjukkal. Ez akkoriban elég bonyolult és költséges dolog volt, de miután kiépítettük az internethálózatot és modernizáltuk a misszió híradási rendszerét, minden katonának lehetősége nyílt arra, hogy kapcsolatba léphessen a családjával. Így nem kellett 2-3 hetet arra várni, hogy megforduljon egy levél közöttük.

A következő komoly kihívás az ételmezési ellátás javítása volt, de ezt jobban tudom nálam, hiszen ebben te vastagon benne voltál. Néhány hónapon belül – a korábbi színvonalhoz képest – minőségi ételmezést biztosítottunk a sivatagban szolgáló békefenntartók számára is. Aztán, jó néhány helyen ki lettek cserélve a légkondicionáló készülékek is. Ez azért volt fontos, mert gyakran 50 fok fölötti meleg idő volt a terepen, illetve éjszaka meg nagyon lehűlt a levegő. Így a légkondicionáló készülékeket hűtésre és fűtésre is használtuk. Szerettem volna az elöregedett sátrakat is kicseréltetni, de akkor erre nem igazán volt lehetőség, illetve később több helyen konténer szobákat állítottak fel.

2004-ben a gépjárművek cseréje mellett sok olyan dolog történt, ami javította a munka- és életkörülményeket. De nem kell ezt annyit ragozni, hiszen minden olyan katonai parancsnok, aki felelősséget érez a katonái iránt, ugyanezeket megtette volna.

▲ *Járőrben a parancsnok*

Mindezeket a változásokat a parancsnokságról vezényelted, vagy le is mentél terepre?

A hét egyik felét, legalább 3-4 napot terepen töltöttem, tehát sorra látogattam a táborokat, ahol a katonai megfigyelőkkel együtt vettem részt járőrözésben. Megmondom őszintén, nagyon szerettem vezetni a sivatagban. Tulajdonképpen együtt éltem a megfigyelőkkel, és azt hiszem, ebben volt egy kis változás az elődömhöz képest, akiről én egy rossz szót sem kívánok mondani, de ahogy tudom, nagyon ritkán vett részt vidéki utakon. Ezzel nagymértékben hozzájárultam – ha nem is a hatékonysághoz –, a fiúk, a megfigyelők munkához való jobb hozzáállásához. Természetesen ez segítette a két féllel való kapcsolattartást is. Útjaimon rendszeresen találkoztam marokkói szektor, alszektor parancsnokokkal, a Polisario katonai körzetparancsnokaival, és természetesen évente többször a dél-marokkói katonai körzet parancsnokával, valamint a Polisario honvédelmi miniszterével is.

Hogy fogadtak téged a misszióban? Magyarként hogy tudtad magad elfogadtatni? Hisz mi nem vagyunk „akkora” ország, érdekvényesítésünk sem oly jelentős, mint egy francia, belga vagy másik európai országé...

Hát, erre nehezen tudok válaszolni, mert meg kell mondjam, néhány nap, néhány hét alatt teljesen otthon éreztem magam. Katonai és civil értelemben egyaránt. Nagyon sok segítséget kaptam a beilleszkedéshez, amit természetesen el is fogadtam. Nem azért, hogy dicsekedjek, de úgy érzem, a misszió civil részével is nagyon jó kapcsolatot sikerült kialakítani, a katonák pedig elfogadtak vezetőjüknek. Persze ehhez nekem is le kellett tennem valamit az asztalra és képesnek kellett lennem nemzetközi környezetben hatékonyan dolgozni. Pl. a misszió hadművelleti főnöke egy amerikai alezredes volt, egy igen képzett, jó katona, pillanatok alatt igen pozitív, jó kapcsolat alakult ki közöttünk. A vezérkari főnök malajziai volt, szintén rövid idő alatt nagyon jó lett a kapcsolatunk. De ugyanez mondható el a civil kontingens tagjairól is. Nem azt mondom, hogy ha valamilyen kérésem volt, azonnal pattantak, de nagyfokú segítőkészséget tapasztaltam a részükről is. Amit én ott az első benyomás alapján elhatároztam, hogy ezeket és ezeket megvalósítom, azokat, ha mindent nem is az első évben, de véghezvittem. Talán az is jelzi a munkám elismerését, hogy kétszer is meghosszabbították a mandátumomat, gyakorlatilag három évet és négy napot töltöttem el Nyugat-Szaharában.

Mi volt a tapasztalatod a magyar kontingens tevékenységéről a misszió katonai parancsnokaként?

Soha nem szerettem, amikor egy ilyen kérdést kaptam, ugyanis nem kedvelem kategorizálni a különböző nemzeteket. 25 nemzet, később 26 ország katonái dolgoztak a kezem alatt. Tehát soha nem szerettem azt mondani, hogy ez az ország ilyen katonákat küld, a másik ország pedig gyengébbeket. Ennek ellenére, azt határozottan ki merem jelenteni, hogy a magyar katonák a „jobbak” közé tartoztak. Talán azt is mondanám, a legjobbak közé tartoztak, mind fegyelem, mind hozzáállás, mind a munka szeretete, munkavégzés, a munka intenzitása terén. Jó néhányan kerültek

▲ *Elakadás a sivatagban*

részlegvezetői beosztásba vagy valamelyik tábor parancsnoki posztjára. A magyar katonákra mindig lehetett számítani, és nem volt olyan alkalom, hogy ne a maximumot nyújtották volna munkájuk során.

Mi volt a legnagyobb kihívás számodra a misszióban?

A három év alatt egyetlen dologtól félttem, a halálestétől. De nem a sajátomtól. Talán akkor még nem voltam olyan öreg, mint most... az infarktusom óta egészen „kripli” vagyok. Tudni kell, hogy a sivatag nagyon veszélyes. Többféle módon is. Nem csak a nagy meleg, a kiszámíthatatlan időjárás, a gyakori homokviharok, vagy a több ezer fel nem robbant lövedék és akna miatt, hanem azért is, mert a békefenntartók többsége nagyon szerette nyomni a gázpedált, és sajnos ebből kifolyólag volt néhány komoly balesetünk. A fejre állástól kezdve a helyi lakosok elütéséig... Az egyik esetben egy koreai tiszt elütött két helyi beduint, akik közül az egyik egy nagyhatalmú sejk fia volt. A tisztet ezek után haza kellett küldeni, mert nem lett volna biztonságban az élete. Volt egy másik esetünk is, amikor az eltávozásról hazatérő ghánai és egyiptomi katonai megfigyelők kocsija elé bekanyarodott egy helyi lakos a Toyotájával, amit a békefenntartók terepjárója szabályosan kettévágott. A kocs vezetője nem élte túl az ütközést. Talán ezért is érthető, hogy attól félttem a leginkább, hogy olyan balesetünk lesz, amelyikben békefenntartó veszíti az életét. Ezek a srácok az én gondjaimra voltak bízva. Végül „megúsztam” a három évet. A MINURSO katonai kontingensében ez alatt a három év alatt halálestet nem volt, és ezt tartottam legnagyobb kihívásnak.

Említetted az aknamezőket, ez miért volt probléma?

A közel 15 év alatt, amíg állt a harc a Polisario és a marokkóiak között, mindkét fél igen nagy mennyiségű jelöletlen aknamezőt hozott létre. Azon kívül a sivatag egyik tulajdonsága, hogy köves és homokos. A homokos rész az futóhomok, a sivatagban a szél az homokkal együtt viszi az aknákat is. Tehát senki nem tudta pontosan, hogy hol vannak az aknamezők, hol lehet aknát találni. A vízmosásban a víz akár 100-200 km távolságra is elviszi az aknát. Ezért van az, hogy az egyik első számú utasítás a „stay on the track”, azaz maradj az ösvényen, maradj az úton. A járőrözésnél ez az első számú szabály, mert soha nem lehet tudni, hol fut aknára egy gépkocsi, és annak súlyos következménye van. Amíg a misszióban szolgáltam, több akna baleset is történt, de nem a békefenntartók, hanem a helyi lakosok voltak az áldozatok. Ha kevesen is, de itt-ott élnek a sivatagban vándorló lakosok, berberek, tuaregek, és előfordult, hogy vagy gépkocsijuk, vagy az állataik aknára léptek és felrobbantak. Sajnos előfordult, hogy gyerekek is az aknák áldozatává váltak.

Mit tett, mit tudott tenni a MINURSO, hogy ezeket megakadályozza?

Egyrészt jelöltük az aknamezőket, másrészt a megfigyelők által talált fel nem robbant aknákat és robbanószerkeket egyedileg is megjelöltük. Körberaktuk kövekkel, amiket vörös festéssel festettünk le, valamint figyelmeztető táblákat helyeztünk el az aknák mellett, melyeket már távolról is jól lehetett látni. Persze ez még nem volt elég, mivel a robbanószerkezt továbbra is veszélyt jelentettek. Éppen ezért a MINURSO megállapodást kötött a szembenálló felekkel, hogy azok szedjék fel és hatástalanítsák a különböző robbanószerkezt. Marokkói részről ezt rendszeresen csinálták, és meg is hívták a MINURSO képviselőit azok ellenőrzésre. A Polisariónál kapacitás hiányában erre nem nagyon került sor. A MINURSO eredeti felállása szerint, tehát amikor 1991-ben megalakult, még a tervek között szerepelt az aknamentesítés is. Néhány hónapig működött a misszióban egy pakisztáni aknamentesítő század, valamint egy svéd tűzszerész egység is, de aztán érdektelenség hiányában nem folytatták a tevékenységüket. Később időnként megjelentek a különböző humanitárius szervezetek képviselői az aknamentesítés és az aknák elleni harc céljával – az ENSZ támogatja is őket – de sajnos, a mai napig nem értek el komolyabb eredményt. Az aknamezők még mindig ott vannak, az aknák továbbra is veszélyt jelentenek a békefenntartókra és a helyiekre is. Majd egyszer, valamikor csak felszámolja valaki ezeket az aknamezőket. Ha azt nézzük, a délszláv háború is nagyon rég befejeződött, de még mindig folyik az aknamentesítés. És ott most béke van. Akárhogy is vesszük, jelenleg Nyugat-Szaharában háborús helyzet van.

A misszió parancsnokaként milyen kapcsolatod alakult ki a szembenálló felekkel?

Amint azt korábban jeleztem, mindkét szembenálló féllel rendszeresen találkoztam, különböző szinteken, és azt hiszem, igen jó, gyümölcsöző kapcsolat alakult ki mindkét féllel. Ezt részben annak köszönhettem, hogy nem csak angolul, de franciául sikeresen kommunikáltam. A misszióban a francia nyelv elengedhetetlenül fontos volt minden szinten, mivel a marokkói hadseregben a tiszthelyettestől kezdve

mindenki, a tiszték is, nagyon jól beszéltek franciául. Sajnos, spanyolul vagy arabul nem tudtam, ill. nem beszélek, így a Polisario oldaláról a miniszterrel csak tolmács segítségével tudtam érintkezni, de a környezetében többen is beszéltek franciául. Hát ugye nem véletlenül vannak Algériában a menekülttáborok... A katonai körzetparancsnokok közül is többen beszéltek franciául, azt hiszem, egy volt olyan, akivel angolul is megértettem magam. Ha pedig egyik nyelven sem sikerült, akkor tolmács közvetítésével jól tudtam velük érintkezni. Meg kell, hogy mondjam, mindkét fél részéről igen pozitív tapasztalataim vannak. Velem igen segítőkészek voltak, gyakorlatilag mindenben támogattak, talán a három év alatt jelentős tüszünetésére ezért sem került sor.

A te olvasatodban, miért nem képesek megegyezni a szembenálló felek?

Marokkó gyakorlatilag az ország 80%-át annektálta. Az elfoglalt területen marokkói a közigazgatás, a jogrendszer, marokkói a pénz, egyszóval Marokkóé a teljes fennhatóság. Többen is kifejtették nekem a marokkói vezetők közül, hogy Marokkó erről a területről soha az életben nem mond le. Esetleg el lehetne jutni egy bizonyos fokú autonómiáig, de ebbe meg a Polisario nem megy bele. Marokkó nyeregben van, nem csak azért mert Marokkó és a Polisario között kb. 10:1-hez az arány a katonai erők létszámát tekintve, hanem azért is, mert gyakorlatilag a déli terület biztosítja a király és az ország politika rendszerének stabilitását. Ha ebben bármilyen változás történne, az meggyengítené a rendszert. A Polisario katonai erővel, fegyverrel pedig soha nem lesz képes elfoglalni a területet. Hiába ismerte el több tucat országot a szaharáviak által létrehozott országot, az független – ha csak Marokkó egyoldalúan ki nem vonul – sosem lehet. A szaharáviak meg nem elégszenek meg a korlátozott autonómiával, mivel azzal azt árulnák el, amiért eddig harcoltak. 1976 óta, amióta Algériában, Tinduf környékén létrehozták a menekülttáborokat, 37 év telt el. Ez alatt, teljesen reménytelen körülmények között, egy generáció már nemcsak hogy felnőtt, de ott is született, lassan már odajut, hogy meg is hal. El tudod képzelni, hogy ez változhat? Én sajnos nem.

Magad is többször jártál a menekülttáborokban. Beszélnél ezekről a tapasztalataidról, benyomásaidról?

Képzeld el, egy sárból – vályogtéglának se lehet nevezni, csak sártéglának – és sátorból álló település, amelyben 15-20-25 000 ember él. Főleg nők és gyermekek, nagyon sok idős ember; nincs víz, nincs villany, nincs élelem. Nincs semmi... Az élelmet különböző nemzetközi humanitárius szervezetek segélyeiből

„Marokkó gyakorlatilag az ország 80%-át annektálta. Az elfoglalt területen marokkói a közigazgatás, a jogrendszer, marokkói a pénz, egyszóval Marokkóé a teljes fennhatóság. Többen is kifejtették nekem a marokkói vezetők közül, hogy Marokkó erről a területről soha az életben nem mond le.”

kapják, és egyáltalán nincs – ami pedig a legfontosabb lenne – munka. Az emberek egyik napról a másikra élnek. Bizonyos szintű oktatás van, a gyerekek megtanulnak írni-olvasni. De ezen kívül semmi. Leélik úgy az életüket, hogy nem éltek normális körülmények között, nem láttak normális várost, falut... Egyszerűbben: kilátástalanul ott élnek bele a nagy semmibe.

Tud-e segíteni a menekülttáborokon a nemzetközi közösség, hisz ha jól emlékszem volt ott tán autószerelő műhely, komputer tanfolyam?

Hát, igen, ez a kirakat... Magam is láttam, hogy az autószerelő műhely, tökéletesen szép, mindennel felszerelt, amikor én ott voltam már egy éve működött hivatalosan, de abban még egy kocsit meg nem javítottak. Igen, látunk komputer tanfolyamot, ahol egy menekülttáborra jutott két számítógép! El lehet képzelni, hogyan és mikorra tanulja több ezer ember ezeket készség szinten használni... már ha megtanulják. A rendezési tervnek az egyik fontos pontja a bizalomerősítő intézkedések, amelynek keretében a MINURSO, az Afrikai Unió és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, segítséget nyújtott abban, hogy a menekülttáborok és az otthon maradt szaharáviak között valamilyen kapcsolat létrejöjjön. Nos, ennek eredményeként 2003-ban kiépült a telefon összeköttetés a menekülttáborok és Laayoune, valamint a nagyobb városok, Smara, Dakla és a menekülttáborok között. Aztán 2004-ben megkezdődtek a családlátogatások, amelyhez a misszió biztosította a repülőgépeket. Ezekon a családlátogatásokon a menekülttáborokból, a megszállt területről a menekülttáborokba hetente 25-30 fő utazott, ez három év alatt közel 20 000 ember. Sajnos, 2007-ben ezek a családlátogatások megszűntek. Szó volt közös tanfolyamok szervezéséről, de nem valósult meg; szó volt a postai összeköttetés szervezéséről, de ez sem valósult meg... A telefon összeköttetés még működik, ezen kívül újra nincs kapcsolat a két oldal, az elszakított családok tagjai között. Szóval én úgy látom, hogy a nemzetközi közösség nem igazán tud segíteni a menekülteken, azon kívül, hogy biztosítja számukra a táborok működtetését, az élelmezésüket és az ivóvizet.

Kerültél szokatlan helyzetben a kiküldetés alatt?

Életveszélybe szerencsére nem kerültem, de volt olyan, hogy Polisario oldalon járőröztünk, amikor szólt az összekötő tisztünk, hogy épp most hagytuk el az aknamezőt... Nem nevezném életveszélynek, mert aknát nem láttunk azon a 4-5 kilométeren, amíg aknaveszélyes területen jártunk, de azért nem éreztem magam túl kényelmesen. A tárgyalásaim, megbeszéléseim során sem történtek szokatlan dolgok. Igen emberi és pozitív beszélgetések zajlottak a két féllel, igaz volt olyan helyzet, ahol hirtelen ki kellett vágni magam. Persze ezeket is sikerült megoldani, anélkül, hogy az ENSZ vagy az én hitelességem csorbult volna.

A Polisario által felügyelt területeken az emberek, nagyon nehéz körülmények között éltek kinn a sivatagban. Sokszor előfordult, hogy a békefenntartóknak kellett segítséget nyújtani egészségügyi vonatkozásban, vagy élelmiszert és ivóvizet biztosítottunk számukra. Ezek az emberek egyre frusztráltabbak, egyre kilátástalanabb az életük. Olyan beszélgetés előfordult, hogy azt mondták: itt már csak az segíthet

rajtunk, ha túszoikat ejtjük. S amikor az ember rákérdezett, hogy mégis mire gondolnak, azt válaszolták, hogy ránk, békefenntartókra. „Mivel ti fegyvertelen misszió vagytok, kéznél is vagytok...” Hát, egy pillanatra kivert a víz... Szerencsére azóta sem történt ilyen.

Aztán történt egy másik érdekes esetet is, amit nekünk kellett kivizsgáljunk. A Polisario egyik parancsnoka ugyanis feljelentést tett a marokkói katonák ellen, hogy a tevéjük odatévedt a falrendszer közelébe, erre a marokkóiak lelőtték, bevittek, megették. Megyünk a marokkóiakhoz, hogy mégis mi történt, mért bántják a Polisario tevéit? Ők nem, nem is lőtt közülük senki... Az történt, hogy a tevé túl közel került az erődhez, ami elé a marokkóiak valamikor aknamezőt telepítettek, ahol a szerencsétlen tevé aknára lépett, hát felrobbant. Mondja nekem a marokkói főtiszt: „Tudja, tábornok úr, az a helyzet, hogy ha ezt az állatot ott kint hagyjuk, 2-3 nap után olyan bűz kezd el terjengeni, hogy nem lehet tőle az állásokban megmaradni. Természetesen behoztuk onnan, hogy ne bűzölögjön. S ha már behoztuk, megettük, de hát kár lett volna azért a szép állatért!” Na, most itt tegyen az ember igazságot...

Szóval nem tudtuk megállapítani, hogy most a szerencsétlen állat felrobbant vagy lelőtték. Így mind a két félnek felhívtuk a figyelmét, hogy jobban figyeljen máskor oda. A tevéket ne engedjék közel a marokkói oldalhoz, a marokkóiakat meg arra, hogy ne lövöldözzenek az ártatlan jószágokra.

Több hasonló érdekes dolog történt a három év alatt velem, de volt egy eset, ami jól rávilágított a marokkóiak által megszállt területeken élő saharáviak helyzetére. Még létezett Daklában a déli szektorparancsnokság, amely azóta megszűnt. Két

Látogatás a déli szektor parancsnokságán, Daklában

helyi lakos bement gépkocsival a parancsnokságra, ahol nyitva volt az ajtó, az ő pedig éppen nem figyelt... A szaharíviak berohantak, menedékjogot kértek azzal az indokkal, hogy a helyhatósági választásokon egyiküknek indult az apja, és mivel helyi lakos, a marokkóiak elvitték, és senki nem tudja, hol van. Valószínű azért, hogy ne indulhasson a választásokon, hogy egyáltalán ne legyen versenytársa a marokkói jelöltnek. Hát közbenjárásunkra sikerült a két urat meggyőzni, hogy a szektorparancsnokságon nem maradhatnak, a marokkói hatóságok meg biztosítottak bennünket arról, hogy az urat nem tartóztatták le, és a két srácnak sem lesz semmi bántódása, úgyhogy nyugodtan elmehetnek a táborból. Ezek után – természetesen, kísérettel – hazavittük őket. Harmadnapra kiderült, hogy az apjukat nem tartóztatták le, csak kiment a sivatagba megnézni a család tevéit, hogy megvannak-e...

Aztán megéltem egy igazi afrikai sáskajárást. Két turnusban jöttek a sáskák, az első 8-10 napig tartott, a második majdnem két hétig, aztán elmentek, végül újból jöttek. Ugye, az ember látott filmet, látott tévében sáskajárást, dokumentumfilmet, riportokat. Az azonban más, amikor millió számra jönnek, és egy-két óra alatt a leveleket, a fákat, a fák kérgét lerágják, és a földön nem seperni lehet őket, hanem lapátolni. Végig az egész Szaharán, jöttek keletről és mentek nyugat felé. A tengerpart kb. 2-3 km szélességben vörös volt a sáskáktól. Amikor mentünk az úton gépkocsival, tíz perc után úgy nézett ki a kocsí, mintha ganéban ment volna mert, ahogy végigtaposta, agyonnyomta a sáskákat, felcsapta őket a sárhányóra. A hűtőrácsot félóránként takarítani kellett. A sáskák szinte mindenhol ott voltak... Amikor az irodába bementem a titkárnő seprűvel várt, mert a zöld gyakorló ruhámon – nekem még zöld volt, nem a terepszínű –, 6-8 sáska mindig volt a hátamon vagy az oldalamon. Úgy kellett letakarítani rólam őket. A helyiek ugyan nem örültek nekik, de összeszedték és megsütötték őket. Én is megkóstoltam a sáskát, nem volt annyira rossz, mint amilyenek gondoltam.

Úgy tudom a Párizs-Dakar Rally is a misszió területén haladt át, ezzel kapcsolatosan volt munkád?

Igen, volt. A három ott eltöltött évem alatt két rally megszervezésében és lebonyolításában is részt vettem. Kettőt, mert az első évben, 2003. januárban, a verseny elmaradt, de 2004 és 2005-ben már megtartották. Nem követtem végig a verseny minden percét de találkoztam, beszélgettem a résztvevőkkel, valamint felhívtam a rally előtt mind a marokkóiak és a Polisario figyelmét is a játékszabályok betartására. Tájékoztattuk a rally szervezőbizottságát a veszélyekről, s az alatt az idő alatt, amíg én ott voltam, baleset, incidens nem történt. Bizony előtte előfordult – ha jól tudom 2001-ben – hogy egy gépkocsi nem sokkal, csak 20 méterrel hagyta el az ösvényt, ahol mennie kellett volna, és felrobbant. Szerencsére nagyobb baleset, haláleset nem történt, de a benne ülők megsérültek. Persze a rally környékén feszültség volt, mert a Polisario tiltakozott, hogy nem kérték az engedélyüket, ezért a MINURSO katonáival is barátságatlanabbak voltak. Ezért is maradt el a 2003-as verseny, de aztán sikerült velük megegyezni, így 2004 és 2005-ben már incidens nélkül zajlott le a rally. Ez az incidens azért alakulhatott ki, mert az a szakasz, amelyiken áthaladtak a ver-

▲ Találkozó a Párizs-Dakar rally magyar résztvevőivel

senyzők, egyrészt a marokkóiak által megszállt területen, másrészt a Polisarió területén volt. Itt magyar versenyzőkkel is volt szerencsém találkozni, akik igen csak meglepődtek, hogy egy magyar tábornok köszönti őket a sivatagban a semmi közepén.

Hogy történt ez a találkozás?

A kísérőimmal ott vertük fel sátrainkat az indulási pont mellett, a marokkói-mauritániai határon. Onnan indult a speciális szakasz, tehát oda a versenyzők korábban beérkeznek. Ott találkoztam Szalayékkal és Lisziékkal meg, ha jól emlékszem még három magyar motoros is versenyben volt, így velük is. Az alatt a pár perc alatt jól elbeszélgettünk. Éppen a szervező bizottsággal tárgyalunk, akkor meglátták, hogy a békefenntartókat egy magyar tábornok vezeti. Rajtam kívül még egy magyar katona volt a csoportban, akivel együtt közös fotót is készítettek. A következő évben, 2005 januárjában Smarában az egyik táborunktól 150-200 méterre volt a repülőtéren a depo, ahol ugyancsak találkoztam az akkor már ismerős magyarokkal és az újonnan érkezettekkel, akik akkor vettek részt először a versenyen. Nagy élmény volt.

Mi volt a legfelemelőbb érzés e három év alatt?

Nem tudok erre válaszolni. Nagyon sok jó dolog volt, nagyon sok felemelő érzés. Talán az, hogy kétszer is meghosszabbították a szolgálati időmet, másrészt, hogy mind a két fél részéről igen elismerően nyilatkoztak arról az időszakról, amíg én voltam a katonai kontingens parancsnoka. Ez igaz a marokkói oldalra is és igaz a Polisario oldalára is, illetve az ENSZ részéről pozitívan nyilatkoztak az általam vég-

zett munkáról. Igaz, az ENSZ-nél nem osztanak kitüntetések meg jutalmakat, egyebeket, de elismerték a munkámat.

Szeretted a sivatagot?

Igen, mivel a sivatag hihetetlenül gyönyörű. Azt hinné az ember, hogy sivatag csak egy kietlen valami, ott nincsen más csak homok, főleg Nyugat-Szaharában. Ha az egész Szaharát nézzük, a $\frac{3}{4}$ -e kősvatag, nem pedig homoksvatag. Ott egy nap-felkelte csodálatos tud lenni. Elvileg nincsenek a sivatagban állatok, vagy csupán nagyon kevés. Azért itt-ott talál az ember gyíkot, foglyot, varjút, struccot, sivatagi rókát, sivatagi sakált. Itt-ott tevék, kecskék, melyek mindig tartoznak valakihez. Tehát élőlényt azért lehet látni, találni, de olyan is előfordul, hogy az ember 15-20 km-es körzetben semmit nem lát, semmit nem talál. De megáll, mondjuk, egy sivatagi ebédre vagy valamire, és pillanatokon belül ott vannak a legyek. Hogy ezek honnan kerülnek elő, ezt az életben nem tudja meg az ember.

A misszióban összegyűjtött tapasztalatodat tudad-e itthon hasznosítani?

Nem igazán, ennyit tudok mondani. Igaz, a hazaérkezésem után még visszahívtak a minisztériumban, ahol 10 hónapot tanácsadóként dolgoztam, a nemzetközi részlegnél. Meg nem bántam, de így utólag úgy látom, teljesen felesleges volt. Itt-ott még – meghívásra – más jellegű konferencián tartottam előadást, de ezek a konferenciák nem a Honvédelmi Minisztériumhoz vagy a békefenntartással kapcsolatos részleghez kötődtek. A magyarországi ENSZ Társaságnak szintén írtam egy kb. 20 oldalas élménybeszámolót, amely angolul jelent meg, de a HM részéről senkit nem érdekelt, senki nem foglalkozott vele.

Mi a véleményed a magyar békefenntartásról, ill. Afrikával kapcsolatosan?

Szerintem, mi magyarok Afrikában nagy dolgokat nem tudunk művelni. Viszont más szempontból fontos, hogy jelen vagyunk, ha nem is óriási létszámmal, de néhány katonai megfigyelővel vagy tanácsadókkal. Ezt minden országnak ki kell bírnia anyagilag is, nem kerül olyan sokba, hogy ott legyünk az ENSZ vagy más nemzetközi szervezet afrikai missziójában, a helyi feladatok végrehajtásában. Másrészt, azok a magyar katonák, akik ezekben a műveletekben részt vesznek, óriási tapasztalatot szerezhetnek. Ha ma valaki bármilyen beosztást el akar látni, esetleg magasabb beosztásba szeretne kerülni, a nemzetközi gyakorlat, a nemzetközi tapasztalat szerintem elengedhetetlen. Nekem meggyőződésem, azzal, hogy ezekben az országokban, ha csak egy-két magyar katona is ott van, az országunk jó hírét visszük. Bátran merem állítani, hogy a magyar katonák, bárhol vannak is a világon, csak emelik Magyarország presztízsét. ☀

A szerzőről

alezredes,
a hadtudományok doktora
A Magyar Honvédség
Geoinformációs Szolgálatának
osztályvezetője

About the Author

lieutenant-general, PhD in military
science, head of department at
the Geoinformation Service of the
Hungarian Armed Forces

@

besenyo.janos@gmail.com

English Abstract

Western Sahara through Hungarian eyes Interview with Major-General György Száraz

By János Besenyő

His father who had served the Hungarian armed forces provided a great influence for him to join the army, in particular that he died in the line of duty in 1965. György Száraz first graduated from the Military Academy in 1977, and in 1979 got his Masters' degree in foreign trade from Carl Marx University of Economics (today Corvinus University) in Budapest. Between 1972 and 1984 he took advanced language exams in French, Italian and English. Up until 1986 he worked in different posts in Hungary, Brussels and Syria. In 1998 he was promoted to the rank of brigadier-general. He served the Hungarian government in different positions again in Hungary, but also in the People's Republic of China and the Republic of Korea. In 2002 he was promoted major-general and chosen as force commander of the United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO), which he led for three years. After his return to Hungary he was pensioned off, today he is retired. János Besenyő's interview also touches upon the details of the mission and some delicate questions of the Hungarian involvement.